

MOGYESZT MUSZORGSZKIJ
HOVANSZKINA
(Az opera eredeti szövege GYÖRFFY ISTVÁN nyersfordításában)

Az opera szereplői és helyszínei

Szerep	Hangfekvés
Ivan Hovanszkij herceg, a sztrelecek vezére	basszus vagy bariton
Andrej, a fia	tenor
Vaszilij Golicin herceg	tenor
Fjodor Saklovityij, bojár	bariton
Doszifej, az óhitűek feje	basszus
Marfa, fiatalasszony (szerzetesnő)	alt vagy mezzoszoprán
Emma, fiatal német lány	szoprán
Szuszanna, vénlány (aggszűz)	szoprán
Varszonofjev, Golicin bizalmasa	bariton
Kuzka, sztrelec	basszus
Egy írnok	tenor
Első sztrelec	tenor
Második sztrelec	basszus
Sztresnyev	bariton

- **Kórus:** sztrelecek, óhitűek, a cári gárda, szolgálók, nép. Igen nagy létszám, hatalmas feladat.
 - **Történik:** Moszkvában és környékén, 1682 és 1689 között.
- **Színhelyek:** I. felvonás: a moszkvai Vörös tér; II. felvonás: Golicin dolgozószobája; III. felvonás: Hovanszkij háza előtt; IV. felvonás: 1. kép: terem Hovanszkij házában, 2. kép: tér a Vaszilij Blazsennij-székesegyház előtt; V. felvonás: kápolna és tisztás egy Moszkvához közeli erdőben
 - **Játékidő:** Három óra.

Márk Tivadar jelmeztervei Muszorgszkij *Hovanscsina* című operájához. Operaház, 1936
([Országos Széchényi Könyvtár](#))

Muszorgszkij: Hovanscsina előadások felvételei a YouTube-n

**https://www.youtube.com/watch?v=X7JUbJWSKrY&list=PLpjC6isvxFrkbeZBSkIAEq_bTTXdT3b3r

***<https://www.youtube.com/watch?v=tCMdC1JL2SE>

A Hovanscsina Mogyeszt Petrovics Muszorgszkij öt felvonásos operája. A zeneszerző 1872–1881 között dolgozott a darabon, de az opera zárójelenetét és a hangszerelést 1881-ben bekövetkezett halála miatt már nem tudta befejezni. Ez alkalommal is Rimszkij-Korszakov dolgozta át, egészítette ki a művet, amit 1886-ban a Mariinszkij Színház bizottsága elutasított. Az opera ősbemutatójára azonban még ebben az évben sor került: a szentpétervári Konomov Színházban nyolc alkalommal előadta a darab egy erősen meghúzott verzióját egy műkedvelő amatőr együttes. Az opera azonban csak az 1911-es Mariinszkij Színházbeli előadás után lett az orosz operarepertoár darabja.

I. felvonás

Hovanscsina, Moszkva, a Krem előtti tér. (Operaház, 1955. október 30.
Rendező: Oláh Gusztáv, Kenessey Ferenc) ([MEK](#))

Moszkva, a Kreml előtti tér (a mai Vörös tér), az 1682. évben. A szín közepén kőoszlop, felírtos réztáblákkal. Mellette a sztrelecek (a. m. *lövészek* - Moszkva külvárosaiba telepített, a mi XVII. századi hajdúinkhoz hasonló fél-reguláris katonaság) őrszeme, Kuzka bóbiskol. A jobb szélen egy utcai írnok bódéja áll. Reggel van.
A sztrelecek trombitajelét hallani.

Kuzka (álmában dűnnyög)

Elmegyek, elmegyek Ivangorod alá,
Átütöm, átütöm a kőből rakott falat,

Kivezetem, kivezetem a szép leányt... (a színre közben a sztrelecek járőre érkezik be)

2. sztrelec Na tessék! Húzza a lóbórt!

1. sztrelec Hagyd el, Antyipics bátyó, hisz nem keveset fáradoztunk tegnap.

2. sztrelec Az már igaz... A Duma deákjának, Larion Ivanovnak kettéhasítottuk a keblét egy éles kővel. Hadent, a németet meg elkaptuk a fenyvesbeli Megváltó-kápolnánál, elvonszoltuk egy helyre, és ott tagjaira szedtük szét...

1. sztrelec (a trombitajelre figyel) Ni, hogy vartyognak! (a folytatásban egyidejűleg)

Kuzka (álmában dűnnyög)

Ah, ne fújj engem szél,
Ne dönts le lábamról...

1. sztrelec

(folytatja) a gaz ellenségtől, a [*fontos a többes szám: a felkelt gögös bojároktól, a kincstár fosztogatóitól...

2. sztrelec

Isten nevében oltalmazták ifjú uralkodóink* életét és egészségét
sztrelecek ragaszkodtak ahhoz,
hogy Péter fogvatékos testvére,
Iván is cári címet kapjon, azt remélve, hogy a minél gyengébb központi hatalom nekik kedvez.]
(Kuzkához) Fel! Vigyázz!

(fölugrik) Hol vannak a fosztogatók? Majd adok nekik!

Mit akartok, ördögök?
Már hajnalok hajnalán erre hordoz titeket a nehézség...

(1. és 2. sztrelec együtt) No, Kuzka, a híres őrszem! Jó nézni!
(válaszul szójátékos csúfolódó rigmussal ugratják, kacagnak)

Miféle hajnal lenne? Már a reggeli áhítatra is harangoztak!
Nézd csak: maga Őrnoksága is itt nyomul...
A ludat hegyezi (mármint a tollat)

Mennyi tintát hoz, Uramisten!

Csap vele mindjárt olyan sercegést...

(1. és 2. sztrelec együtt, gúnyosan meghajolva)
Mélyen tisztelt hatósági személyednek...

Legfőbb ideje erre az oszlopra fölkerülni!

(Harsányan kacagnak - mint később kiderül, az oszlop felirata azok neveit sorolja föl, akikkel előző nap végeztek a föllázadt sztrelecek!)

Írnok (elfoglalja helyét a bódében) Szodoma és Gomorra! Micsoda idők! De a bevételt azért is összehozzuk. (kezét dörzsöli) Úgy ám!

Saklovitij (egyszerű álruhát hord, de magatartásán látszik, hogy nem akárci) Hé, te, körmölő! Isten kegyelme látogat meg általam!

Írnok Köszönet néked, jóember, ám én, Isten méltatlan, bűnös szolgálja, sehogy nem szerencséltettem ezt meglátni.

Sakl. Jól van, nem ez a lényeg! Fogd föl, fontos megrendeléselem van számodra...

Írnok Miért ne? Leírjuk, hamar, annak rendje és módja szerint fürgén leírjuk azt a kis feljelentést.

Sakl. Ha ki tudsz állni egy vallatást, ha nem rémít a kőpad és a tömlőc, ha le tudsz mondani a családotról, és mindenről, ami drága neked, körmöld!

Írnok Istenem!

Sakl. De ha egyszer, egy találkozásunkkor föladsz engem, az Úr legyen irgalmas hozzád, ne feledd!

Írnok Tudod mit: menj csak az utadra, jóember, úgy látszik, sokat képzelsz magadról, barátom!

Sakl. Írd tüstént!

Írnok Nézzenek oda... No, fújjon már téged odébb a szél!

Sakl. Körmöld! (teli erszényt tesz a bódé asztalkájára)

Írnok Hm, vagy úgy... Na, mondd. Hozzánk, barátocskám a szúnyog sem dugja be az orrát. Mondd csak!

Sakl. (diktál) A cároknak és nagyhercegeknek, egész Nagy, Kis és Fehéroroszország teljhatalmú urainak... Leírtad?

Írnok Te csak ne kételkedj, mondd tovább!

Sakl. ...jelentik a moszkvai köz-sztrelecek a Hovanszkijokról, Iván hercegről, és fiáról, Andrejről: összeesküvést szőnek az állam ellen.

Írnok (magában) Túl jól megy dolga, nem fér a bőrébe...

Sakl. Olvasd vissza! (az írnok visszaolvassa, a színen közben egy csoport járókelő vonul át, együgyű dalocskát énekelve az egyszerű komáról)

Sakl. Helyes. Körmöld tovább! (diktál) Segítségül hívták fegyveres népüket, hogy uralomra törhessenek. Nagy csődülettel a városba jöttek, lázították a népet: verje agyon a nagy bojárokat. Majd zavargást szítottak az egész nagy Oroszthonban, a falvakban, szállásokon, a törvényes hatalom és a becsületes keresztények ellen, hogy legyen zűrzavar az egész országban, hogy ismét a régi könyveket szeressék (vagyis az óhitűek vezessék az egyházat), a moszkvai trónra pedig Andrej Hovanszkij üljön!

Írnok Jaj! Kész pusztulás, nem lesz kegyelem, a herceg mindent megtud, a herceg nem irgalmaz... Istenem! A tömlőcben kínzással, korbáccsal fog halálra gyötörni. (zaj közeleg)

Sakl. A sztrelecek! Hallod? A sztrelecek!

Írnok Jaj, anyácskám, ezt ússzuk meg...

Sztrelecek (átvonulnak a színen)

Hej, ti fegyveres népek, hej, ti derék sztrelecek!
Mulassatok vígan, ki tilthatja meg nektek?
Fojtsátok, pusztítsátok az ellenséges ármányt!

Írnok. Hála Istennek! Odébb álltak! El sem mondhatom, mennyire nem szeretem őket. Nem emberek, állatok, valódi állatok! Akárhová lépnek - vér folyik, bármihez nyúlnak - fejek repülnek, minden házban jajszó. És ez - úgymond - a rend végett kell...

Sakl. Hallod-e, körmölő, tüstént írd tovább!

Írnok Meg Andrej Hovanszkij, hisz magad is tudod...

Sakl. Írd hát: Mi pedig most rejtőzködve élünk, de ha Isten csendet teremt, és helyreáll a rend, jelentkezünk.

Írnok (írja) Rejtőzködve... jelentkezünk... Készen volnánk.

Sakl. A cárnő kezéhez (Szofija cárnőről van szó, aki ekkor - elvben - a fő hatalom birtokosa)

Írnok (írja) A cárnő kezéhez

Sakl. (átveszi a kész levelet) Az Úr legyen irgalmas hozzád. Vigyázz, ne feledd.

Írnok Mit rémisztgetsz folyton, biz' Isten, szájalmas. Nézzék csak, miféle madár, állandóan hengegne, tán bizony nagyúr lehet, kedvét leli az ijesztgetésben.

Sakl. Hej! Ne akard megtudni, kivel van dolgod! Ne kényszeríts, hogy megmondjam, miféle ember vagyok: átok hordozója, az ördög közbenjárója, a maiak közül a jövő embere... Isten veled! (elmege)

Írnok Szőnyegként terüljön eléd az út, Isten veled! Fura egy szerzet, nem de? Semmibe nem veszi az írnoiki tisztességet. Ám, bár hatalmasnak, gazdagnak tűnik, és az orrát igen csak magasan hordja, ostobább, mint egy satnya borjú. Én, megvetett féreg, viszont ravaszabb vagyok kissé: a boldogult Ananyij kollégám keze írását utánoztam. A holtaknak nincs mit szégyellniük... He-he! Erszény, most te jössz!

(A színre a korábbi járókelők jönnek vissza, az egyszeri koma dalocskáját folytatják, majd meglepődve veszik észre a feliratos oszlopot.)

Járókelők (végig erősen falusias tájszólásban beszélnek)

- Mi újdonság történt Moszkvában?
- Nézzétek, milyen erős kis oszlopot állítottak!
- Micsoda gomba nőtt itt az éjjel!
- Várjatok csak, ez ám a csuda: írás van rajta (a többiek is megismétlik)
- Ki tudná elolvasni, mi van rajta? (Végigkérdezik egymást, ki tud írni-olvasni? Kiderül, hogy senki. Tanácstalanok.)
- Ilyen buta falusi népséget! Hát az írno mire való?!
- Álljatok meg, ördögök! Ő hatóság ember!
- Bizony, gyerkőcök, hatósági.
- És mi van, ha hatósági?

- Vigyázni kell az olyanokkal...
 - Aztán miért? Majd megkérjük tisztelettel, ahogy illik.
 - Csak bajt ne hozzunk magunkra...
- (Együtt) Mondd, kedves, jó ember: mi van ide írva?

Írnok Hogyan?

Jár. Mi van ide írva?

Írnok Portám - első ház a falu széliről
Ne kérjétek - fogalmam sincs semmiről! (Közmondás)

Jár. Segíts nekünk, pajtás, együgyű népek vagyunk

Írnok Hogyan? Aki kódis, mint a madár, minek annak írnok?

Jár.

- Ez pénzt akar tőlünk...
- Na, azt várhatja!
- Mégis csak tudni kéne, gyerkőcök, mit írtak arra az oszlopra...
- Kapjuk el, pajtások!
- Kit?
- Hát az írnokot! Megfogjuk és odavisszük az oszlophoz!
- Kezdd rá az írnok nótáját! (Rázendítenek, felkapják a bódét, és az írnokkal együtt az oszlop felé cipelik. A benne ülő írnok jajveszékelt)

Volt egyszer egy írnok, hetven évet élt
Kétszázféle vétek nyomta vén lelkét.
A falu legszélső házában lakott
Sok-sok gonosz dolgot rejtett titkon ott.
Megfógták házastul, vállon vitték őt,
Tisztelettel meghajoltak Írnok úr előtt:

Légy jó hozzánk, és segíts rajtunk,
Mondd el nekünk, amit nem tudunk!

Nem akart az írnok segíteni ingyen.
A gyerkőcök pedig a bódéhoz láttak,
Először a zsindelyt szedegették róla... (kezdik szétszedni a bódét)

Írnok Álljatok meg, átkozottak! Mit találtatok ki, zsványok? Elolvasom! Halljátok

Jár.

- Hagyjátok, gyerkőcök! (leteszik a bódét)
- Miért kéretted magad, kedves?
- Miért akartál nyereszkedni rajtunk?
- Mi tisztelettel megkértünk, te meg eszetlenkedsz, mint egy hatósági...
- Pénzt akarsz kihúzni belőlünk...

Írnok Vagy úgy? Csak a járandóság fizetését akarjátok elkerülni? Élni gond nélkül?

Jár. Jól van, elég ebből, olvasd a feliratot!

Írnok (Átfutja az írást, megrémül. Magában:) Istenem, oltalmaz meg a sztrelecektől!

Jár. Mi van? Miért nem olvasod?

Írnok Most mitevő legyek?

Jár. Olvasd!

Írnok Igen nagy tudomány kell ehhez... (magában) Istenem, eljött a végóráám...

Jár.

- Ne tréfálj velünk, pajtás!
- Most már nem csapsz be minket!
- Hiába játszol velünk, most megvagy!
- Olvasd az írást!

Írnok Igazhitűek! Szörnyű a sztrelecek kezébe kerülni! Csillapíthatatlan a vérszomjuk!

Jár. Mi közünk hozzá? Olvasd az írást!

Írnok Vessz el hát, szegény fejem! (Olvas) *Isten jótetszéséből, és értünk, nagy uralkodókért, a moszkvai udvari gyalogos ezredek, a tüzerek és ágyútöltők...*

Jár. A sztrelecek tehát...

Írnok ... *nagy adóterheik, sérelmeik és az elszenvedett igazságtalanságok miatt: Tyelepnija herceget megostorozták és száműzetésbe küldték; Ramadanovszkij herceget megölték - föladta Csigirin várát a törököknek; Megölték Larionovot, Vaszilij fiát, a Duma deákját...*

Jár. Micsoda állatok!

Írnok ... *mérgeket kevert, Uralkodóinknak szánta őket;*

Jár. Úgy kell hát neki!

Írnok *Megölték még az alábbi bojárokat:*

Jár. Kiket?

Írnok *A Brjanceveket...*

Jár. Még kiket?

Írnok *A Szolnceveket mind..*

Jár. Mi volt a bűnük?

Írnok *Elsikkasztották a hadak pénz és kenyérbeli járandóságát, elfeledkezve Isten félelméről.*

Jár. Vagy úgy!

Írnok. *Az pedig, aki gonosz szóval, vagy rágalmakkal meri illetni a moszkvai gyalogos ezredeket és a bennük szolgálókat, kegyelmes parancsunk szerint végeztessék ki minden irgalom nélkül!*

Jár. Félrebeszélész talán? (mások) Hazudsz!

Írnok Úgy szólok, testvéreim, mintha Isten színe előtt állnék! (visszamegy a bódéjába)

Jár. Istenem! Szép kis idők...

Ó, kedves Oroszország-anyácskánk,

Nem hagynak neked nyugtot, békeséget!

Erős oltalmunk voltál, téged, szegényt meg csak egyre sanyargatnak!

És sanyargatóid nem is gonosz idegenek,

Saját fiaidtól, a zűrzavartól, a meghasonlástól szenvedsz,

Ki fog most téged megvigasztalni, megnyugtadni? (a háttérből trombita, kurjantások)

Jár. Mi ez, pajtások? Mi készül itt?

Írnok Maga a bős vadállat jó, meneküljön minden élő! (elszalad)

Jár. Az ördögbe veled! (a színt közben egyre több nép tölti be)

Asszonyok

A fehér hattyú előtt

Tágas út nyíljon

A nagyurat magasztaljátok!

Dicsőség a hattyúnak,

Dicsőség a fehérnek,

Tágas helyet neki!

Teret neki és dicsőséget!

Fiúk

Hé, félre az útból!

Dicsőség Apánknak!

Utat! A Nagy jó!

Félre az útból!

Apánk maga vonul!

Tágas helyet neki!

Sztrelecek

A Nagy jó!

A Nagy jó,

A Nagy...

(a színre érnek)

Félre, népség!

Maga a Nagy jó!

Akár a bakók...

Jár.

Tódul a tömeg!

Mennyi asszony!

Tán valami ünnep készül?

(félrehúzódnak)

Na, komáim, jó világ van,

Ünnep van Moszkvában,

Minden nap mulatság...

A sztrelecek...

Akár a bakók...

Sztrelecek Igazhitű emberek! Oroszok! Maga a Nagy szól hozzátok, hallgassátok tisztelettel; a Nagy jó! (Ivan Hovanszkij herceg és kísérete méltóságteljesen bevonul)

Ivan Hovanszkij Gyermekeim! Moszkva és Oroszország (Uram, segélj!*) nagy romlásban senyved, az álnok cselszövő bojáróktól, a gonosz igazságtalanságtól.

Így van-e, gyermekeim?

[* Az „Uram, segélj!” itt és a továbbiakban káromkodás-szerű hangsúlyt

kap. E mögött hiteles történeti tény áll: a hírhedten mocskos szájú herceget

Szofija cárnő egyszer megeskette, hogy többé nem káromkodik. Kedve

persze továbbra is sűrűn támad rá, ilyenkor használja ezt a fordulatot.]

Tömeg Így van, így van, Nagyúr! Bizony, bizony, nehéz nekünk!

Iv. Hov. Ezért aztán nagy munkába fogtunk. Áldott uralkodóink nevében kiirtottuk az ármányt (Uram, segélj!) Jól tettük-e?

Tömeg Jól! Jól! Dicsőség a Nagyúrnak! Dicsőség Apánknak!

Iv. Hov. Sztrelecek! Hát a muskétáitok töltve vannak-e? (Uram, segélj!)

Sztrelecek Minden kész, Apánk!

Iv. Hov. Akkor most körbejárjuk édes Moszkváncat, Uralkodóink dicsőségére! Magasztaljatok minket!

Tömeg Dicsőség a hattyúnak, dicsőség a fehérnek, dicsőség a legnagyobb úrnak!
Dicsőség a Nagynak!

Sztrelecek (közbe-közbeszólnak) Maga a Nagy vonul, Apánk maga indult el!
(Mindenki elvonul. Kisvártatva berohan Emma, a német lány, nyomában Hovanszkij fia, Andrej, aki meg akarja őt ölelni)

Emma Eresszen el, eresszen el, hagyjon! Ön szörnyű!*

[* A tegezés és magázás Muszorgszkijnál fontos dramaturgiai eszköz! Következésképpen csak a két német, Emma és a lutheránus lelkész beszél magázódva. Az orosz szereplők mind tegeződnek, kivéve a felemásan „européer” Golicin herceget, aki viszont szeszélyesen keveri a két beszédmodot.]

An. Hov. Nem, nem szabadul a galambocska a ragadozó sólyomtól!

Emma Irgalmazzon! Könyörgöm, irgalmazzon!

An. Hov. Gógös ám, a kis galambocska, de már a sólyom karmai közt van!

Emma Hallgasson ide! Én ismerem Önt: ön Hovanszkij herceg. Ön megölte apámat. Elüldözte a vőlegényemet. Nem könyörült meg még szegény anyámon sem. Most mire vár? Végezzen ki engem is, hisz az ön kezében vagyok.

An. Hov. Milyen szép is a haragvó madárka, mintha csak fiókáiért borzolná a tollait! Ah, szeress meg engem, szépségem, ne tompítsd fényes szemeidet, a nyirkos földet nézve...

Emma Ha kell, öljön meg hamar, öljön meg!

An. Hov.
Add át magad nekem!
Ne kínozz!
Cárnévá emellek föl, Emma!
Cári koronával ékesítlek föl!
Vedd le, galambocskám a

Emma
Istenem!
Mit beszél?
Mi ez, Istenem?

Istenem! Erős váram és

Márfa
(Belép, ruhája apáca-szerű,
csendben megáll egy oszlop
mögött)

szervedést a sólyom szívéről!	oltalmam!	(maga elé)
Add át magad nekem!	Herceg!	Add át magad neki...
Szeress engem!	Herceg! Hagyjon békén!	Szeresd őt...
Emma!	Eresszen, eresszen!	
	Mondtam: öljön meg!	

No, akkor erővel kaparintja meg a galambocskát a haragvó sólyom! Mentsenek meg! Segítség!
Nincs menekvés a galambocskának a sólyom karmai közül! Nincs menekvés!
Segítség! Mentsenek meg! (előlép, kettejük közé áll)

Nincs itt senki!
(Megrökönyödve) Márfa!

Én itt vagyok.

Márfa Így maradtál hű hozzám, hercegem! Úgy látszik, hamar kihűlt a szerelmed. Istenre Esküdtél, hercegem, hogy nem hagysz el - kárba mentek az esküid, kedvesem.

An. Hov.	Emma	Márfa
Maga az ördög lökte ide ezt a megátalkodott boszorkányt!	Nem tehetek semmiről, Kíméljen meg engem!	Most más kell neked, légy hát vele boldog. (Emmához) Nyugodj meg, velem vagy, gyermekem.
Sziszeg, mint egy kígyó! Leszámolok veled, nyomorult, adok én neked, néembernek! (arcátlanul megtszíjtja Márfát) Mit akarsz itt szépségem? Nézzék csak: néember a néemberhez húz?	Ön jó. Ön megvéd engem. Ő szörnyű, félek tőle. Kegyetlenül üldöz engem.	Mindent tudok, mindent láttam, megőrizlek, rajtam elvásznak a gonosz sólyom karmai. Te ártatlan vagy és tiszta (megsimogatja).

Márfa Nem volna-e ideje az ifjúnak magába szállni? Hisz nem lehet örökké hazudni a leány-szívnek. Vagy fontosabb a bojár-gőg, mint az elhagyott leány szenvedése?

An. Hov.	Emma	Márfa
(tompán) Hallgass, boszorkány. Istenem, még följelent az álnok.	Zavarba jött. Tán fél?	Vagy elfelejtkeztél az esküről: „Nem közösködünk a lutheránus hitűekkel, megvetjük az Anti-krisztus csábítását, az örök gyötrelmek terhe mellett.”
Apám ítélőszéke elé juttat.	Velem pedig olyan rettenetes volt...	

An. Hov. (félre) Nem, nem hagyom, most végzek vele. (Márfához, kihívóan)
Hallottál-e, szépségem, az egyszeri legényről, hogy bánt el a szeretőjével, mikor ráunt. Nem sokat kukoricázott, előkapta éles kését... (kést rántva, Márfára veti magát. Emma felsikolt)

Márfa (A pillanat nem éri váratlanul, ő is kést ránt és elhárítja a csapást. Higgadtan szól.)
Hallottam, hercegem, meg az ellenkezőjét is. Csak nem ilyen véget készítettem el neked, nem az én kezemtől végzed el számadásodat az étellel. (a folytatásban egyre átszellemültebb, rajongóbb hangra vált)

An. Hov.	Emma	Márfa
-----------------	-------------	--------------

Maga az ördög küldte a gonosz
Boszorkát, hogy engem gyötörjön.
Mint a megigézett - az éles kés
sem fogja, mindenre elszánt,
megátalkodott, nem vethet neki
senki gátat!

Ő szörnyű, ő gonosztevő!
Istenem, mentsd meg őt,
(mármint Márfát), óvd őt
szent pajzsként!
Ő megvédett engem, én
erőtlen vagyok segíteni
rajta.

Érzi a fájó szív a végzet igéjét,
Látja, csodás fény árad az égi
hajlékokból!
E csodás fénysugárban szágul-
danak az elhunytak lelkei!

Tömeg, sztrelecek (visszatérnek a színre) Dicsőség a hattyúnak, dicsőség a Nagynak...

An. Hov.
Apám jó.

Emma
Mi van ott? Istenem!
Erős váram!

Márfa
A Nagy jó.

Iv. Hov. (miután az őt dicsőítő tömeg elhallgatott) Mi történik ott? Andrej herceg!
(mellékesen viszonozza Márfa meghajlását) Köszöntlek, Márfa.
És nincs is egyedül (mármint Andrej), egy szép leány van velem, az orcája fehér,
nekünk tetsző... Sztrelecek! Az őrszobára velem!

An. Hov. El innen! Nem adom nektek, gonoszoknak, hogy gyötörjétek! Nem ti, szolgák
fogtok szembeállni fékezhetetlen akaratommal!

Iv. Hov. Mi ez? (Uram segélj!) Hogy-hogy? Sztrelecek, fogjátok el!

An. Hov. Mondtam, takarodjatok!

Sztrelecek Nem lehet, Apánk, Andrej herceg nem hagyja!

Iv. Hov. Talán bizony nem mi rendelkezünk? Talán nincs többé hatalmunk a fiunk felett?

An. Hov. Apám! Herceg!

Iv. Hov. Ki parancsolhat nekünk? Ki merészelhet nekünk ellentmondani? Sztrelecek, ezennel
parancsolom nektek hatalmas, dicső Uralkodóink nevében: a lutheránus leányt, aki
ott áll, ragadjátok meg, és hozzátok ide!

An. Hov. Úgy holtan lesz a tiétek! (ismét kést ránt)

Doszifej (az óhitűek főpapja, néhány szerzetese társaságában belép, lefogja Andrej kezét)
Állj! Ördögösök, mit ördögösködtök?

Iv. Hov. (még mindig tajtékzik) Talán nincs hatalmunk?

Emma (Doszifej elé térdel) Ó, bárki is legyen ön, csak mentsen meg, mentsen meg engem!
Ne hagyjon elpusztulni! Irgalmazzon!

Dosz. (Márfához) Márfa, Kísérd a lutheránus leányt haza, óvd őt az úton hűen, gyermekem.

Márfa Áldj meg, Atyám. (mélyen meghajol)

Dosz. Béke legyen veled (Márfa elvezeti Emmát)
Néktek pedig, ördögösök, ismét mondom: mit ördögösködtök?
Elközelgett a sötétség és a lelki halál ideje: erőre kapott a gonosz!
A keservesen örvénylő mélységekből és önnön kelevényeinkből
felfakadtak az igaz orosz egyháztól való elhajlások.
Testvéreim, barátaim, ideje kiállnunk az igaz hitért! Vitába megyünk, nagy perbe
szállunk, és sajog a kebel, és megdermed a szív - helytállunk-e szent hitünkért?
Segítsetek, igazhitűek!

Iv. Hov. Sztrelecek! Gyorsan a Kremlbe! Foglaljatok el minden őrhelyet és éber
vigyázzatok! Szüntelenül őriztetek minden be- és kijáratot. Az Úr óvja Moszkvát!

Sztrelecek Csontjainkat is odafektetjük az igaz hitért!

Iv. Hov. Trombitáljatok jelt az indulásra! Andrej herceg, az ezredesek közt vonulj!
(A színen nagy kavargás, majd a két Hovanszkij a sztrelecekkel elvonul. Doszfej
szerzeteseivel a tér közepén marad)

Dosz. (átszemléltén) Istenem! Ne hagyj, hogy a gonosz ereje felülkerekedjen! Atyám!
Óvd meg az ártóktól kinyilatkoztatásodat, gyermekeid javára! (Nagy Iván harangja
megkondul) Testvéreim! Nehéz a szívem! Megmenthetjük-e magunkat? Zengjétek,
testvéreim, e világ megtagadásának énekét! Perbe szállunk!

Szerzetesek Mindenható Istenünk! Távoztasd el tőlünk a kísértő szavait! Győzd le az
Antikrisztus csábító erejét! (a szerzetesek szövege még régiesebb, mint
Doszifejé, inkább ószláv, mint orosz nyelvű)

Dosz. (felemeli kezét) Atyám! A szívem nyitva előtted!

Szerzetesek Áldott Istenünk! Erősíts meg bennünket!

II. felvonás

A színen Vaszilij Golicin herceg dolgozószobája. A berendezés jellegében az európai és a moszkvai ízlés keveredik. A herceg az íróasztalnál ül, leveleket olvas. Szép nyári alkony van. Az asztalon már égnek a gyertyák, de a tágas ablakon át kezdetben még látszik a kert szép vasrácsos kerítése.

Golicin (olvas) „Szervusz, kedves bátyám, Vászényka! Már nem is hiszem, örömöm, szemem fénye, hogy végre-valahára megláthatlak. Nagy nap volt, mikor téged, fényességem, megölelhettelek! Jöttem vissza gyalog Vozgyvizsenszkből, kezemben a bojárok levelei, a tiéd is... Nem is figyeltem az útra, olvastam menet közben...” (abbahagyja az olvasást, összegyűri a levelet)

A cárnőben a fiatal uralkodók üdvéről való gondoskodás nehéz terhei közepette sem csillapodik forró szenvedélye, átadja magát az elmúlt gyönyörök emlékének... Higgyem-e egy hataloméhes és erős nő esküdjéseit? Örök kétségek mindenben, mindenkor!

Nem, nem hagyom, hogy a futó, buta gyönyörök utáni vágy vezessen. (iróniával) Önnek, természetesen szívesen hinnék, ám önnel óvakodni kell, hiszen egykettőre kieshetünk a kegyeiből, az meg a fejünkbe kerülhet! Óvakodj, hát, hetman-herceg. (Az asztalán fekvő levelek közül egy másikat kap elő.)

Na! Ez édesanyám levele! Vágtatnak hát a hercegnő küldöncei a családi kincstárral, hogy az utód öregbíthesse az ősök dicsőségét. Nagy dolgokhoz nagy összegek kellene. (olvas)

„Te, fényességem, magad is tudod, mekkora szükségem van rád. Drágább vagy nekem saját bűnös lelkemnél. Tartsd magad a lelki és testi tisztasághoz. Így kedves Istennek...” (az utolsó szavakat szótagolva olvassa, majd elejti a levelet).

Mi ez? Baljós előjel? Mit dönthetett felőlem a végzet? Sötét gondok kínozzák a lelket, erőtlene vagyunk a titkokat kifürkészni. Mit ér a hatalom, a bölcsesség? „Tartsd magad a lelki és testi tisztasághoz. Így kedves Istennek...”

(Belép Varszonofjev, Golicin udvarnagya.)

Gol. Ki az? [*Varszonofjev feladata bejelenteni az érkező látogatókat. Golicin Ivan Hovanszkijt várja, akit nagyon nem kedvel, ám most szüksége van rá, mint szövetségesre. Ezért szólal meg a zenekarban Varszonofjev jelenéseikor Ivan Hovanszkij témája!*]

Varsz. A lutheránus lelkész erősen rám akaszkodott, beszélni kíván Önnel.

Gol. Hadd jöjjön!

Lelkész Én ismerem az Ön szent szokását, herceg, mely szerint sosem tagadja meg az Ön által olyannyira szeretett Európa fiainak kéréseit. Bocsásson meg, hogy fennkölt gondolatai közepette zavarni merészeltem Önt!

Gol. Mondja csak el, pásztor, mi hozta így zavarba. Ne röstelkedjen, mondja el, mi nyomja lelkét?

Lelkész Harag és gyűlölet, megvetés és bosszúvágy, az átkozott ellentmondások egész világa marcangolja szívemet.

Gol.

Mi lelte Önt?

Micsoda?

Emmát?

Erről van tehát szó!

Lelkész

Hovanszkij herceg, az ifjabb, ma, a téren...

Megbántott egy leányt, egy szerencsétlen árvát...

Igen, herceg!

Gol. Látja, Herr Pastor... kérem, nyugodjon meg; Nincs módom Hovanszkijék magánügyeibe beavatkozni.

Lelkész Istenem!

Gol. Ha azonban a nekem adatott hatáskör keretei közt lehetséges intézkedésekért, vagy kedvezményekért méltóztatik folyamodni, saját maga, vagy gyülekezete érdekében...

Lelkész (magában) Ez jó alkalom!

Gol. ...azt megértéssel fogadom, hiszen ismeri a hozzáállásomat az Önök ügyeihez. Beszéljen hát, Herr Pastor.

Lelkész (Golicinhoz) Zavarban vagyok, óvakodom...

Gol. Mondja csak!

Lelkész (magában) Emmát elutasította, a pástort talán nem fogja...

Gol. Tessék?

Lelkész Hogy gondolhassam kedves nyájam szívében az élő hit alapjait, könyörgöm Önnek, herceg, engedje meg, hogy a német negyedben még egy templomot építsünk, csak még egyet, hiszen Ön olyan barátságos hozzánk...

Gol. Azt ajánlom, pásttor, szerényebben ábrádozzon.

Lelkész Könyörgöm Önnek, herceg...

Gol. Elment talán az esze, vagy így elszemtelenedett, hogy kirschével akarja telerakni Oroszországot?! Egyébként pedig, ma tanácskozásra várom az idősebb Hovanszkij herceget, és ami a lényeg: Doszifejt. Netán alkalmas lenne találkoznia velük?

Lelkész Herceg, megértettem, bocsásson meg (meghajolva búcsúzik).

Gol. Viszontlátásra, Herr Pastor! Igaz-e? Viszontlátásra (miután a lelkész távozik, kitör) Arcátlan jöttment! Báránybőrbe bújt farkas! (Varszonofjev belép) Ki az megint?

Varsz. A varázslónő, akit a múltkor hívni méltóztatott, megérkezett.

Gol. (ráförmed) A saját fejed van a nyakadon? Vagy másé?

Varsz. Bocsásson meg, hercegem, rosszul fejeztem ki magam: az az asszony, aki gyakran jár Önhöz tanácsokért, itt van.

Gol. No, így már más! Behívni!

Márfa (belép) Önhöz hercegem, mintha egy ostromlott várba kellene belépni, csakúgy cirkálnak a poroszlók...

Gol. Titkos ármányok, árulások idejét éljük, a jövődöt homály borítja, reszketsz hiábavaló életed minden percében...

Márfa Ne jósoljak az ön sorsáról, hercegem? Ne kérdezzük meg a föld titkos erőinek akaratát, hercegem?

Gol. Miből jósolnál?

Márfa Hozass vizet.

Gol. (Csenget. A belépő Varszonofjevnek) Hozz vizet. Inni. (Varszonofjev egy nagy ezüst-kancsóban vizet hoz) Tedd le! (Varszonofjev kimegy).

Márfa (A kancsót nagy fekete kendővel takarja le. Készülődik a jósláshoz.) Titkos erők, hatalmas erők, ismeretlen világba távozott lelkek, hozzátok szólok!

Vízbe veszett, elpusztult lelkek, akik megismertétek a víz alatti világ titkait, itt Vagytok-e?
A rémülettől gyötrődő herceg sorsának homályban rejtőző titkát föltárjátok-e?
Csendes és tiszta az ég alja. Varázslatos fény ragyog be mindent.
A titkos erők meghallották hívásomat, sorsod titka, hercegem kezd feltárulni.
Baljósan mosolygó gonosz arcok serege vett téged szorosán körül, ezek az arcok ismerősek neked, most utat mutatnak valahová a távolba... Világosan látom, megnyilatkozott az igazság!

Gol. (rémülten) Mi nyilatkozott meg?

Márfa Hercegem! Rád kegyvesztettség vár és száműzetés egy távoli vidékre.
Hatalmat, vagyonodat, méltóságodat örökre elveszik tőled.
Sem múltbeli dicsőséged, sem érdemeid, sem tudásod nem menthetnek meg, így döntött a sors.
Megismered, hercegem, a nagy szenvedést, a bánatot, a nélkülözést, keserű könnyek közt tanulod meg a föld nagy igazságát. (Lassan kimegy)

Gol. Pusztulj el! (a belépő Varszonofjevnek) Gyorsan fojtsátok a mocsárba, nehogy a szája eljárjon! (magára maradva, kétségbeesetten)
Így döntött rólam a sors, ezt érezte szorongó szívem: szégyenletes bukás, majd dicstelen vég fenyeget.
Még nemrég, a siker erős reményével fogtam szent hazánk ügyeinek megjobbításához. Megszüntettem a bojári helyeket* [*vagyis azt a rendszert, hogy a főúri családok a cári koronatanácsban örökletes ülésrend szerint kapnak helyet, ami szavazatuk súlyát is meghatározza - ennek eltörlése ellen fog tiltakozni Ivan Hovanszkij!*]. Rendeztem a kapcsolatokat Európával, megbízható békét szereztem országunknak. Rám néztek az európaiak, mikor harcedzett seregeim élén levertem a mohó lengyelek gőgjét, Andruszovónál kiteptem kezükből az őseink véréből áztatott földeket és szent hazámnak adtam őket... Mindenre hamu hull, mindent elfelejtetek! Ó szent Oroszország, nem egyhamar mosod le magadról a tatár rozsdát!

Ivan Hovanszkij Mi pedig csak úgy bejelentés nélkül jövünk, így ni!

Gol. Kérlek, ülj le.

Iv. Hov. Leülni (uram, segítj!) Ez ám a bökkenő! Mi most meg lettünk fosztva helyeinktől. Magad rendelted el ezt, herceg, a csatlósokkal tettél minket egyenlővé. Hol parancsolod, hogy leüljek?

Gol. No de, herceg!

Iv. Hov. Hol? Itt, vagy távolabb? Netán a küszöbön, a szolgáláiddal, az aljanéppel?!

Gol. Te, aki oly dicső és erős vagy, aki a győzhetetlen sztreleceknek parancsolsz, fennakadsz egy ilyen bojári hóboton?

Iv. Hov. Te csak ne csipkelődj, hallod-e, Golicin! Te csak a saját sikereiddel hencegsz, rajtunk meg, a rangunkon, a méltóságunkon most kedvükre kacaghatnak a deákok.

Gol. A deákok?

Iv. Hov. Bizony, élvezkedhettél kedvedre.

Gol. Aztán min?

Iv. Hov. Hisz a tatároknál is mindenki egyenlő, ha nem tetszik valami, bárki feje repülhet. Csak nem a tatárokról vetted a példát?

Gol. Mi? Megőrültél? Térj észre, Hovanszkij!

Iv. Hov. Ahá! Ez talált!

Gol. Te ehhez az átkozott népséghez mersz egy Golicint hasonlítani... Egyébként tudja, hercegem, forrófejű vagyok, lobbanékonyabb a kelleténél... Nem csak én, az Önök bojár-tanácsa is így határozott.

Iv. Hov. Én ugyan nem. Nélkülem határoztak. De az én bojári helyemet megtalálom, és megtartom, ha tetszik neked, ha nem.

Gol. Bocsássa meg önkéntelen kitörésemet, Hovanszkij herceg. Készséges híve vagyok, amíg csak óhajtja.

Iv. Hov. Engedelmeddel, tamáskodom.

Gol. Kérem, engedje meg, hogy végigmondjam.

Iv. Hov. No, halljuk, bármerre is csűröd-csavarod!

Gol. Lehet, hogy valóban megbántottam a bojárokat e szigorú, de elkerülhetetlen lépéssel. Csak azt csodálom, hogy önről eközben, úgy látszik, teljesen megfeledkeztem. Pedig gondolhattam volna arra a bojárra, emlékszik, még Alekszej cár idejében, aki a neki kijelölt „hely” miatt úgy megneheztelt, hogy az udvari lakomán az asztal alá bújt és sűrű könnyeket ontott, mint egy megbántott kisgyermek.

Iv. Hov. (közbeszól) Mit hordasz te össze?

Gol. Oda, az asztal alá küldözte neki jámbor uralkodónk a jó falatokat, hogy megengesztelje... És te, Hovanszkij herceg, a nagyúr, aki előtt hamvában-vérében hevert egész Moszkva, te nem találsz a helyedet...

Iv. Hov. Elég volt, herceg! Végighallgattalak nyugodtan, nem szakítottalak félbe, bárhogy gonoszkodtál. Most hallgass végig és te se szakíts félbe. (Golicin gúnyosan udvariaskodó mozdulattal meghajol. Közben a tanácskozás harmadik résztvevője, **Doszifej** is belép. Egyelőre csendben áll, kitaróan figyeli Hovanszkijét.) Tudod, ki vére folyik bennem? Gedemin* vére folyik bennem, az ám, herceg! [*Gedemin az akkor még pogány litvánok első, államalapító fejedelme]. Ezért a hencegésedet nem tűröm el! Mire vagy oly büszke? Tán csak nem utolsó, dicső hadjáratodra, melyben megszámlálhatatlan hadaidat egy kardvágás nélkül éhen-veszejtetted [*Golicin ekkoriban valóban vezetett egy sikertelen hadjáratot a krími*

tatárok ellen]?

Gol. Micsoda? Nem a te dolgod, hogy a tetteimet megítéld!

Iv. Hov. Na tessék!

Gol. Nem a te eszednek való az ilyesmi, hallod-e?

Iv. Hov. Hogyan?

Dosz. (a két haragos fél közé áll) Hercegek, hátrább a haraggal, a kivagyisággal. Nem viszályotok hoz megmentést Oroszországnak. Igaz, szép kis látvány vagytok. Tanácskozni jöttetek Oroszország bajairól. De még el sem kezdtétek, már csipkeditek egymást, mint két kakas!

Gol. Doszifej! Kérlek, tarts mértéket! Ne feledd, a hercegek szokásai mások, mint a tieid, kedvesem!

Dosz. Nem feledtem. Csak emlékeztethetnétek benneteket arra, ami rég elmúlt, örökre eltemtetett...

Gol. (értetlenül) Mi múlt el? Mi temtetett el?

Dosz. Önként letett, megtagadott hercegi méltóságomra, hercegek.

Gol., Iv. Hov. Miseckij herceg?!

Gol. Igaz, híreszteltek ilyet. De sehogy sem hittem, hogy orosz hercegek, őseiket megtagadva, csuhába bújjanak.

Iv. Hov. Így igaz! Ha egyszer hercegnek születnél, annak is kell maradnod! A barátságát nem a mi mértékünkre szabták!

Dosz. Hagyjátok, már, hercegek az üres ábrándokat. El velük! Tanácskozni gyűltünk össze. Az idő nem vár.

Gol. Ülünk le, kérem. (Doszifej leül)

Iv. Hov. No, ha már a hercegségét megtagadó Miseckij is leül, nekem, Hovanszkijnak Isten is azt parancsolja, hogy üljek! Ülünk le hát!

Dosz. Miseckij immár távol van innét. Legyetek nyugodtak, nem Miseckij vagyok, hanem Isten jámbor szolgája, Doszifej.

Gol. Istennek legyen hála!

Iv. Hov. Bizony, Istennek legyen hála!

Dosz. Hercegek! Küldött-e néktek a Mindenható tanácsot és bölcsességet?

- Gol.** (idegesen) Mindenekelőtt egyenesen tárgyalásunk céljára térnék.
- Dosz.** (folytatja) Megtudtátok-e, hercegek, mi hoz pusztulást a szent Oroszországra, és mi mentheti meg? (nagy csend) Miért hallgattok?
- Gol.** Hisz ismerni kellene az erőket. Hol vannak az erők?
- Dosz.** A mi erőink? Isten szívében és a szent hitben.
- Gol.** Igen persze. De most más erőkről van szó.
- Dosz.** Miféle más erőkről, mikor a pórnép elhagyja házait és szertesét kóborol?
- Gol.** Na, úgy látszik, vége a tárgyalásnak!
- Dosz.** És te mit gondolsz, Hovanszkij?
- Iv. Hov.** Csak hagyjátok meg a sztreleceimet, és látja Isten, ahogy megőriztem Moszkvát, úgy egész Oroszországgal is elboldogulok.
- Gol.** Úgy. És milyen kormányzat lesz?
- Iv. Hov.** Hogy-hogy milyen? Az enyém, remélem!
- Gol.** (Doszifejhez) És te mit gondolsz erről?
- Dosz.** A kormányzásról? Az ősi hagyomány, a régi könyvek szerint. Aztán, hogy merre tovább, majd a nép maga megmondja.
- Gol.** No, az ősi hagyományhoz, mitagadást, nem húz a szívem.
- Iv. Hov.** (Doszifejhez) No nézd, a kis mitugrálsz!
- Dosz.** Nem hiába jártad ki a németek iskoláit. (indulattal) No rajta, hozd ránk a teutonság ördögi seregletét, terjeszd csak az ő szórakozásaikat és táncaikat a Gonosz örömére.
- Gol.** Doszifej! Ne vádolj árulással, én nem tagadtam meg magamat, mint te. Az én szeretetem a hazához talán fölötte áll az ősi hagyomány iránti vonzalmadnak.
- Dosz.** Szavaimban és haragomban a nép haragját és jajszavát kell meghallanod, herceg! A nép az erdőbe, a rengetegbe menekül a ti furfangos újításaitok elől.
- Iv. Hov.** Így van! Én is értem ám a lényegét. Hányszor mondtam a büszke hercegnek: ne bántsd az ősi hagyományt! Ő meg, nézd csak, eltörölte a bojári helyeket.
- Dosz.** Ügyelnél inkább a sztreleceidre, herceg.
- Iv. Hov.** Miért? Mi van a sztrelecekekkel?
- Dosz.** A Mammonnak szolgálnak, Beliált tisztelik, elhagyták házaikat, asszonyaikat,

garázdálkodnak, mint az állatok!

Iv. Hov. Vagy úgy! Tehetek én arról, hogy teleitták magukat borral? Nem lenne bor, derekasan szolgálnának!

Dosz. Te meg miért nem néztél rájuk? Tararuj, te Tararuj! [Valóban ez volt az öregebb Hovanszkij csúfneve. A szó a mai oroszban értelmetlen. Az 1931-es kiadás német szövege fecsegőnek, szószátyárnak - Schwätzer - fordítja.]

Gol. Micsoda? Kérem, a házamban az illemet megtartani!

Iv. Hov. És nem mondani rám hiábavalóságokat!

Gol. Kellő tiszteletet kérek a vendégeim iránt!

Iv. Hov. Vagy azért ez a gúnyolódás, mert segítettem nektek, haderővel, tanácsokkal, pénzzel, nem is keveset...

Óhitű szerzetesek (énekük az ablakon hallatszik be, szövegük igen régies, inkább ószláv)
Legyőzetés és gyalázat a tisztátalanságokra! (Golicin aggódalmasan fülel.)

Dosz. (ünnepélyesen) Legyetek némák és figyelmezzetek az Úr útján járókra!

Gol. (rémülten) Mi ez?

Dosz. Ti, bojárok, csak beszélni vagytok buzgók, de lám, ők cselekszenek is. Nézzétek, nézzétek, ímhol jönnek!

Óh. sz. Gyalázat, gyalázat a tisztátalan eretnekségekre és a gonosz erőkre, le a nikonianusok tévtanaival (Nyikon reformer pátriárka követőiről van szó).

Iv. Hov) (jókedvűen) Derék gyerekek vagytok, hajrá!

Gol. Kik a derék gyerekek?

Dosz. (átszellemülten csatlakozik a kint éneklőkhöz) Le a nikonianusok tévtanaival, tisztesség az Úr kertjét ápolóknak, az igaz hit őrzőinek, a világ teremtőjének dicsőségére.

Gol. (haraggal) Szakadárok!

Iv. Hov. (lelkesen) Remek! Mi és az ősi hagyomány felvidítjük Oroszországot!

Márfa (berohan, lihegve, levegőt kapkodva beszél Golicinhez) Hercegem, hercegem, ne kívánj megöletni, parancsold, hogy kegyelmezzenek!

Gol. (rémülten) Kísértet! Kísértet!

Iv. Hov. (fölugrik, Golicinhez lép) Mi lel téged, herceg? Hisz ez csak Márfa!

Dosz. Mi történt veled, szeretett gyermekem?

Márfa (észreveszi Doszifejt) Atyám, te itt? Mentem hazafelé a hercegtől az alkonyatban. Ahogy a kertek alá érek, egy csatlóást látok, engem figyel. Közeledek a mocsárhoz, utánam ered, bele akar fojtani: azt állítja, te parancsoltad, hercegem! Nem hittem neki, nem hagytam magam. Sokáig birkóztunk, a pusztulás fenyegetett, ekkor, nem tudom, hogy sikerült, de kitéptem magam a keze közül. Aztán, Istennek hála, odaértek Péter katonái, most is fogva tartják (a csatlóást)...

A többiek (felkiáltanak) Péter katonái?

Márfa Igen, a „játék-ezredből”. Úgy látszik arra sétáltak. [A „játék-ezred: Péter 16 évesen Egy ezrednyi parasztleányt kért magának, akiket kedvére gyakorlatoztathat. Környezete ezt ártalmatlan szórakozásnak vélte, a fiatalember azonban engedelmes elit-csapatot képzett ki magának, mellyel később a hatalmat is átvette.]

Varsz. (rémülten berohan) Saklovitij!

Saklovitij Hercegek! A cárnő parancsára közlöm veletek: Izmajlovóban egy feljelentő levelet kaptak el: a Hovanszkijok a cári trónra törnek!

Iv. Hov. A Hovanszkijok!

Dosz. Hagyd az ábrándozást! (Saklovitijhez) És mit mondott Péter cár?

Sakl. *Hovanscsinának* nevezte (a. m. „Hovanszkij-ügy”, „a Hovanszkijok viselt dolgai” és elrendelte a nyomozást.

III. felvonás

(Moszkva, a folyón túli sztrelec-negyed. A háttér - hatalmas gerendákból összerótt fal. Oldalt, a Moszkva-folyó túlpártján a belváros kőfalát látni. Az idő dél körül jár.)

Óhitű szerzetesek (énekük előbb a színpalak mögül hallatszik, majd keresztülvonulnak a meglehetősen tömeg kíséri őket) Gyalázat, gyalázat a tisztátalan eretnokségre és a gonosz erőkre, le a nikoniánusok tévtanaival (e szöveg részleteit ismételve, miközben elvonulnak a színről. Egy idő után megjelenik Márfa. Leül az egyik ház melletti halmocskára.)

Márfa (első strófája népdal-szöveg, a folytatás azt szövi tovább)

Bejárta a fiatalka a ligeteket és mocsarokat, és minden szénakaszálót.

Ment-ment a fiatalka, fölsebezte a lábait, mind csak a kedvesét kereste, aki nem az övé.

Odalopódzott a fiatalka, odalopódzott ahhoz a házhoz, koppant az ablakon, megzörrenti a kaput:

Emlékezz, emlékezz, kedvesem, hogyan esküdtél, sok éjszakát sóvárogtam végig, a te esküdzéseddel vigasztalva magamat.

Felgyulladunk együtt, mint Isten gyertyái, körülöttünk a testvérek a lángokban,

füstben, tűzben száguldoznak a lelkek.

Ráuntál a fiatalkára, most szabadon jársz-kelsz, ám oda lesz szabadságod és megismered a kiábrándult, megbúsult szakadárnőt!

Szuzanna (eddig hallgatott, most dühösen felkiált) Ez bűn! Súlyos, levezelhetetlen bűn!
Az izzó poklot látom, az ujjongó ördögök ábrázatát, a lángolva fortyogó bugyrokot!

Márfa Nővér, mondd el, mi rémített így meg. Nehéz lett immár életünk ebben a földi siralomvölgyben (félre - remélem, elég könyv-ízű voltam...)

Szuz. (meghallja) Ahá, most ravaszkodsz, játszod a megbántottat, magadban pedig bűnös dalokat énekelsz!

Márfa Kihallgattad a dalomat, tolvajként lopódtál mellém, kilested a szívem bánatát!
Kedves nővérem, nem titkoltam szerelmemet az emberek elől, téled sem titkolom az igazságot.

Szuz. Istenem!

Márfa (közel lép Szuzannához) Félelmetes volt, ahogy hozzám suttogott, az ajkai pedig égettek, mint a láng.

Szuz. Hagyj, hagyj engem (a *Csur*-szó tulajdonképpen rossz szellemeket űző kifejezés!)
Ármányos, ördögi szavaiddal kísérsz engem?

Márfa Nem, nővér, csak hallgass végig. Ha egyszer meg tudnád érteni, hogyan sajog a szenvedő szív; ha egyszer rád is vágyna valaki, és átadnád lelkedet neki és a szerelemnek; sok-sok vétked megbocsáttatna, nővérem. És te is sokaknak megbocsátanál, ha értenéd a szerető szív gyötrelmeit.

Szuz. (sértődötten) Mi van velem, Istenem! Meggyengült az elmém? Vagy maga a ravasz Kísértő suttog nekem? (folytatja, miközben Márfa dalának „Emlékezz, emlékezz, kedvesem” kezdetű 4. strófáját énekli) Istenem, válassz el a bőszi ördögtől! Szívemet engesztelhetetlen bosszúvágy markolja! Te megkísértettél engem, te a pokoli harag szellemét ültetted belém. A rettegett egyházi ítélőszék elé kerülsz, tanúsítani fogom gonosz csábításaidat és máglyát emelnek neked! (közben belép Doszifej, Márfa feláll, meghajol előtte, ő pedig megállítja Szuzannát.

Dosz. Mi zaklatta föl ennyire?

Márfa Áldott Atyám! Szuzanna nővért feldühítették tettetés nélküli, egyenes szavaim...

Dosz. (Szuzannához) Mi lelt, nővérem? Tán nem emlékszel, milyen bajból mentett ki téged Márfa? A tömlöcben, kínok közt vallattak, akkor is indulatos dőreséged juttatott oda.

Szuz. Mit törődöm ezzel? Nem bocsátok meg! Ő megkísértett, csábításba vitt engem, a pokoli harag szellemét ültette belém! Itélőszékre vele!

Dosz. Állj! Te kevély haragodban nővéred fájó szívére támadtál.

Szuz. Nem! Nem hagyom!

Dosz. (félig-meddig megjátszott indulattal) Te? Te, Szuzanna? Te, Beliál tisztelője? Haragodban a pokol nyilatkozott meg. Mögötted ördöglégió száguld, szökdel, táncol! Beliál leánya, távozz! Pokol szülötte, távozz! (elkergeti Szuzannát). Na végre, úgy tűnik, elszelelt. Ez aztán egy méregzsák! És te madárkám? Tűrj még egy kissé és nagy szolgálatot teszel az egész szent Oroszországnak, melynek javát keressük.

Márfa Jaj, Atyám! Fáj, fáj a szívem, ádáz bajt érez. Magam meg elhagyott, megvetett, elfeledett lettem!

Dosz. Andrej herceg?

Márfa Le akart szúrni.

Dosz. És te mit akarsz vele?

Márfa Felgyulladunk együtt, mint Isten gyertyái, körülöttünk a testvérek lángokban, füstben, tűzben száguldoznak a lelkek.

Dosz. Égni - szörnyű dolog! Nem jött el még az ideje, galambocskám.

Márfa Borzalmas kínszenvedés az én szerelmem, se éjjel, se nappal nincs nyugta lelkemnek. Úgy vélem, áthágom Isten törvényét, vétkes, bűnös a szerelmem. Ha valóban bűnös a szerelmem, ítéldess el, atyám, ne kegyelmezz, pusztuljon a test, ha ez a lelket megmentheti!

Dosz. Márfa, szeretett gyermekem! Te bocsáss meg nekem! A bűnösök közül az első én vagyok! Isten kezében van a sorsunk. Menjünk! Tűrj, galambocskám, szeress, ahogy eddig szeretted, és, aminek el kell jönni, eljön. (Távoznak, kisvártatva Saklovitij lép be az ellenkező irányból.)

Sakl. Alszik a sztrelec-fészek. Aludj orosz nép - az ellenség nem szunnyad. Ó, te balvégzetű, édes Oroszország! Ki fog téged, szerencsétlent megmenteni? A gonosz ellenség teszi rá kezét sorsodra? Vagy a kárörvendő németek lesik a bajodból származó hasznukat? Ne hajolj meg, kedves, ádáz ellenségeid előtt! Jussanak eszedbe féltőn szerető fiaid! Jajgattál a tatárok jármában, majd kullogtál, amerre a bojárok esze vezetett; adóval békítetted a tatár hercegeket, a bojári „helyekkel” késztetted szolgálatodra a bojárokat. Elmúlt a tatárok hatalma, el a bojároké is, te pedig, szegény, szenvedsz és túrsz! Istenem! Te a határtalan magasságból tekinted át a világot, ismered minden elgyötört, fájó szív titkát. Bocsásd le az értelem jótékony fényét Oroszországra! Add néki kiválasztottadat, aki megmenti, fölemeli a balsorsú szenvedőt! Uram, hallgass meg! Ne hagyj, hogy az ádáz bérencek elpusztítsák Oroszországot! (A színpalak mögül az ébredező sztreleceket hallani.) Fölbredt a csorda, a nagyészű Hovanszkijék engedelmes nyája. Na, hamarosan elhúzzák a nótájukat!

Sztrelecek (egyenként és ki csoportokban, hol erről, hol arról)

Keljetek föl, fiatalok! - Könnyű azt mondani... - Kelj föl, gyülekezz! - A fejem fáj-e? A szívem szorít-e? - Magunkhoz kéne térni a másnaposságból! - Görgesd szaporán azt a hordót! Nem lenne semmi baj, csak gonosz a kerítésszaggató! Jaj! (magyarul vissza

nem adható szójátékokkal teli mulatónótát énekelnek)

Asszonyok (hajjeszékelve rontanak be a színre) Ti átkozott korhelyek! Részeseges csavargók! Mi fékez meg benneteket? Elfelejtettetek asszonyt, gyerekeket, csak vedeltek a koldusbotig, a pusztulásig!

Sztrelecek Feldühödtek az asszonyok, összesereglettek, erővel megzavarnának bennünket, lármát csapnak! Halljátok, asszonyok, elég volt! Nézd csak a sztrelecek asszonyait, hadra keltek a férjeik ellen!

Asszonyok Hol vannak a férjeink? Csak voltak, de elúsztak (oroszul az elázással összefüggő szójáték jön ki).

Sztrelecek Nehéz ám az asszonyoknak a férfierő ellen...

Asszonyok Hol az a férfierő? Tán csak nem a vedelésekben?

Sztrelecek Nem volt eddig bajunk, jöttek az asszonyok, meghozták.

Asszonyok Épp elég keserűségünk van így is!

Sztrelecek Kuzka! (ő volt az alvó őrszem a nyitó jelenetben) Segíts, kománk! Csitítsd el a megátalkodottakat!

Kuzka (tréfás hangsúllyal) Hogy tudnám azt? Szigorúak, dühösek ám a sztrelecek asszonyai! Tán meg sem hallgatnak, csöndet parancsolnak! (az asszonyokhoz) No, tisztelt asszonyságok? Rendelkezzetek velem!

Asszonyok (csodálkozva) Hogyan?

Sztrelecek Rajta, Kuzka!

Kuzka (balalajkával kíséri magát) Egy sötét zugban, egy tekervényes utcácskában nagydarab, gonosz asszonyság támadt. Mind azon törte a fejét, hogyan zavarja meg az embereket, hogyan ugrassza őket össze.

Sztrelecek (folytatják a nótát) Hogy hívják ezt az asszonyságot? Megnevezte ő magát: ő a gonosz Pletyka. Sok bajt kever, sok hamisságba visz. Meg is kell átkozni érte.

Asszonyok Befurakszik a családokba, fölforgatja őket, a gyerekeket is tönkreteszi. Féljete, ifjak, a gonosz Pletyka asszonyságtól: csak bajjal fenyeget, az egész emberi nemet a pusztulásba viszi.

Sztrelecek A Pletyka a tömlöcökbe is befurakodott, a hóhérokkal cimborál, a feljelentőket buzdítja, aranyat-ezüstöt kínál nekik. Nem veti meg az írnokokat sem akik, tollaikat sercegetetik, közben könnyen viszik vásárra az emberi életeket.

Kuzka A pletyka annyi kavardást okozott, úgy összezavarta az elméket: az emberek összevissza sugdosnak, hazudoznak, elfelejtik, mi az igazmondás. Aki a gonosz Pletyka előtt meghajol, az eszét is megtagadja. A pletyka mindent felforgat, a dicséretreméltókat

megszégyeníti.

Sztrelecek Hogyan küldhetjük el magunktól? Hogyan szabadulhatunk meg tőle? Adjatok tanácsot!

Kuzka A pletykásokat - (együtt) bírák elé!

Írnok (előbb a színpalak mögül hallatszik a jajgatása, majd megjelenik, liheg, alig vonszolja magát). Baj van! Nagy baj van! Nincs már erő, jaj, itt a halál!

Sztrelecek Mit gagyogsz, ostoba? Látszik, jól megtéptek! No, ez jól bejijedt, úgy kell neki! Úgy remeg, alig él!

Írnok Jaj! Nem vertek engem, nem is téptek meg, ajkamat, hallásomat sem gyalázták meg.

Sztrelecek Minek hozott ide, közénk a nehézség?

Írnok A riadalom zavart össze, a halál rémített meg!

Sztrelecek Nem ismered talán a sztrelec-szokást: aki hívatlanul jön közénk, nem megy el élve?!

Írnok Atyáim, fivéreim! Nekem már mindegy, hiszen így is-úgy is itt a halál. De nem rejtem el tőletek az igazságot: a reiterek (Péter cár lovasai) itt vannak a közelben, rombolnak mindent.

Sztrelecek A reiterek?

Írnok A kereskedő-negyedben volt munkám, a kötelességem és az esküm szerint illendően írtam az oklevelet, egész lelkemmel szolgálva Isten teremtett világát és az igaz hitet... Egyszer csak hallom: dobogás közeledik, lovak nyerítene, fegyverek csörögnek, vad kiáltozás hallatszik...

Sztrelecek Biztosan téged kerestek! Talán téged akartak haddal elfogni?

Írnok Közel volt a Belgorod és a túlpárti sztrelec-negyed, azt támadták meg, bekerítették, rárontottak az asszonyokra, a gyerekekre.

Sztrelecek Hazudsz! Nem igaz!

Asszonyok Jaj nekünk!

Írnok Egyszer csak, ki tudja honnan, a reiterek segítségére odaértek Péter gyalogos katonái. Harc kezdődött, és, jaj, a sztrelecek alulmaradtak!

Sztrelecek és asszonyaik Jaj nekünk! Jaj!

Írnok (magában) Most aztán uzsgyi, míg jól van dolgunk!

Kuzka Sztrelecek! Kérdezzük meg Apánkat: igaz-e, amit az írnok összehordott a reiterekről

és Péter katonáiról. Így legyen?

Sztrelecek Kérdezzük meg!

Apánk, apánk, jöjj ki hozzánk, a gyermekeid hívnak!

Ivan Hovanszkij (a második felhívás után végre megjelenik a tornácon, láthatóan nem józan, ingatag léptekkel leereszkedik a lépcsőn) Üdv nektek gyermekeim!

Sztrelecek Örömben-dicsőségben, jó egészségben élj, Apánk!

Iv. Hov. Miért szólítottatok? Talán valami baj történt?

Sztrelecek A reiterek és Péter katonái pusztítják társainkat. Vezess minket harcba!

Iv. Hov. Harcba? Emlékeztek, gyermekeim, mikor, térdig vérben gázolva, védtük Moszkvát az ádáz ellenségtől, és meg is tartottuk. Most más a helyzet: Péter cár félelmetes! Menjetez házaikba, és nyugodtan várjátok, mit hoz a sors. Isten veletek! (visszamegy).

Sztrelecek és asszonyaik Istenünk! Ne adj minket az ellenség kezébe, óvj meg minket és házainkat a te könyörületes szíveddel!

IV. felvonás 1. kép

Az imént kívülről látott Hovanszkij-ház belseje. Gazdagon berendezett teremben, terített asztal mellett ül a ház ura. Oldalt kézimunkázó szolgálóleányok ülnek, népdalt énekelnek.

Leányok A folyó partján a tisztáson éjszakáztam én, ifjú. Leány-hangot hallottam, fölkeltem. Fölkeltem, megmosakodtam, összeszedtem magam, a leányhoz indultam. A leányhoz indultam...

Iv. Hov. (félbeszakítja őket) Mit óbégattok (Uram, segélj!)? Mintha egy holtat kísérnétek örök nyughelyére. Így sem vidám hely ma a nagy Oroszország. És ehhez még a némberek is vonyítanak, jó, mi? Sírás és fogaknak csikorgatása... nagyszerű (Uram, segélj!). Valami vidámabbat! Halljátok?

eányok Ahogy parancsolod, herceg.

Iv. Hov. Mit parancsolok?

Leányok Ahogy kívánod, herceg.

Iv. Hov. Mit kívánok?

Leányok (egymás közt) A „Kishajdút”?

Iv. Hov. Mit sugdolóztok? Énekeljetez!

Leányok Késő este üldögéltem, égett a mécsesem, hajdú, kishajdú, égett a mécsesem. Éggett a mécsesem, hozzá töltöttem, hajdú, kishajdú, hozzá töltöttem.

Iv. Hov. (közbeszól) Fürgébben! Így, ni!

Leányok Hozzá töltöttem, a kedvesemet vártam, hajdú, kishajdú, a kedvesemet vártam.
(Belép Golicin herceg csatlósa)

Iv. Hov. Te mit akarsz? Hogy mertél bejönni?

Csatlós Golicin herceg megparancsolta, hogy figyelmeztesselek: őrizkedj, herceg!

Iv. Hov. Őrizkedjek?

Csatlós Szörnyű baj fenyeget téged.

Iv. Hov. Baj? Elment tán az eszed? A saját házamban, a saját birtokomon... szörnyű baj fenyeget... Ez ám a tréfa! Ijesztgetni méltóztatnak... Fölkelt Litvánia! Kelj hát föl te is, Hovanszkij, ébredj te is... Hé! A lovászokhoz vele, hadd hagyják helyben istenesen! Mézsört hozzatok! Ti pedig ott, a női oldalon, hívjátok a perzsa rabnóket! (A perzsa rabnók keleties táncot lejtének, Hovanszkij kedvtelve gyönyörködik bennük. A táncot Saklovitij belépése szakítja félbe.)
Te mit akarsz?

Sakl. Hozzád jöttem, herceg.

Iv. Hov. Tudom, hogy hozzám. Mit akarsz?

Sakl. És bejelentés nélkül.

Iv. Hov. Hogy merészeltél?

Sakl. Herceg! Szófia cárnő, Oroszország és a moszkvai nép nagy gondjait látva, összehívja a nagy tanácsot. Téged is hív.

Iv. Hov. Vagy úgy! Hát, hadd hívjon. Mi nem keveset segítettünk a cárnőnek, tanáccsal, tettel és a kincstárunkkal is. Most bezzeg más tanácsadói vannak, szolgáljanak hát azok.

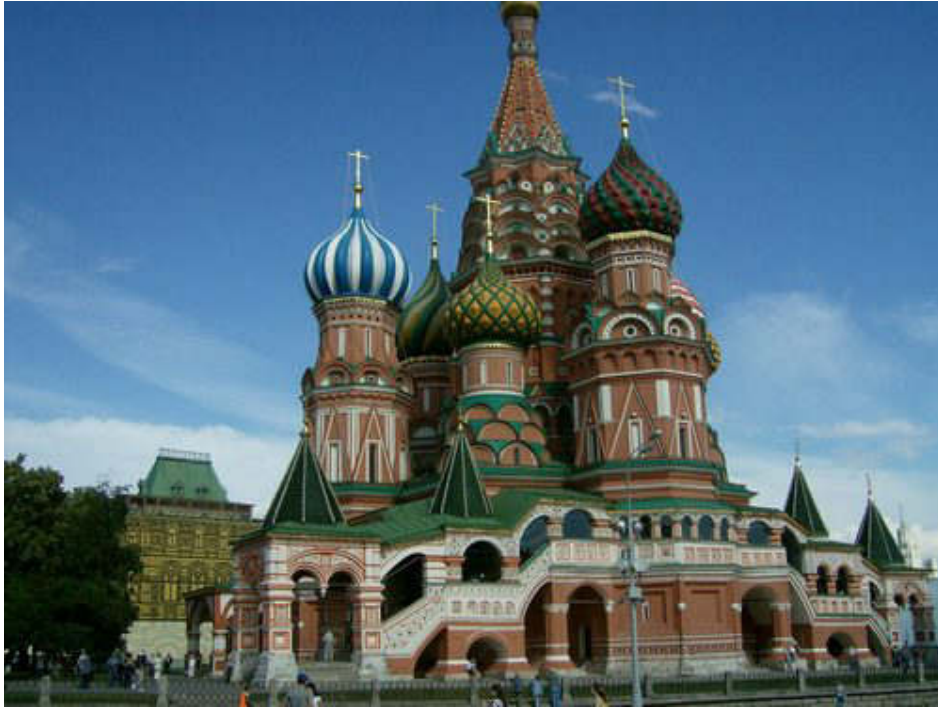
Sakl. Téged nevezett meg elsőként, herceg. Azt mondta: a te szolgálataid nélkül semmire sem jutnának a cári tanácsban.

Iv. Hov. Vagy úgy. Akkor szívesen állítjuk ismét értelmünket a nagy Oroszország szolgálatába (Uram, segítj!). Hé! Hozzátok a legszebb ruháimat, a hercegi botomat! (a leányokhoz) Ti meg magasztaljátok!

Leányok Úszik, úszik a hattyú, ladu-ladu. Úszik, úszik a párja elé, ladu-ladu. Köszönti őt a fehér hattyú, ladu-ladu, szépen szól a kedveséhez, ladu-ladu. És magasztalták a fehér hattyút, ladu-la... (A dal közben Hovanszkijt felöltöztetik, kísérik a kijárat felé. Az ajtóból orgyilkos ugrik elő, törével leszúrja a herceget. A dal sikollyal szakad félbe, az élettelen test visszagurul a lépcsőn. A szolgák, a leányok szétfutnak.)

Saklovitij (egyedül marad a holttesttel, megáll fölötte) Dicsőség a fehér hattyúnak, ladu-ladu... ha-ha-ha-ha-ha!

IV. felvonás 2. kép

A Vaszilij Blazsennij (Boldog Vazul) székesegyházat nyolc kisebb templom veszi körül, melyeket az általuk jelképezett győztes csaták napjának védőszentjeiről neveztek el ([Moszkva - WordPress.com](#))

Moszkva főtere. A Vaszilij Blazsennij (Boldog Vazul) székesegyház körül bémész tömeg hullámszik. Egy csapat lándzsás katona felsorakozik a templomnál. A szabaddá tett úton egy lovas katonák - reiterek - által kísért nehéz batár halad.

Hangok a tömegből Nézd csak, viszik! Valóban viszik! Bocsásson meg néked az Isten! Segítsen az Úr a rabsorsban! (A batár elmegy, a tömeg, sapkáit levéve, lassan követi).

Doszifej (belép a kiürült színre) Betelt a sors végzése. Így határozott a sors, mely engesztelhetetlen, mint az utolsó ítélet. A nagyhatalmú Golicin herceg, Oroszország büszkesége kegyvesztett lett, száműzetésbe indul. Csak keserves batárjának nyomai maradtak utána. Pedig bölcs volt a Sztrelec-hivatal vezetője. De nagyravágyásával, hencegésével tönkretette magát és szeretteit. Az ifjú hercegnek (mármint Andrej Hovanszkijnak) is rosszul áll a szénája. Nemrég még cárnak szánták...

Márfa (belép) Atyám!

Dosz. No, mit tudtál meg, galambocskám, mit határozott a nagy tanács az ősi Oroszország ellen?

Márfa Nem titkolom, atyám, nagy baj fenyeget minket. Megparancsolták a reitereknek, hogy kerítsék be szállásunkat és vágjanak le mindenkit.

Dosz. Vagy úgy! Eljött tehát az idő, hogy tűz és láng közepett vegyük át az örök dicsőség

koszorúját! Márfa! Menj, hozd el Andrej herceget, nehogy gyenge legyen az áldozathoz.

Márfa Elhozom.

Dosz. Tűrj, galambocskám, szeress, ahogy eddig szerettél, és a dicsőség koszorúja övezi majd nevedet. Bocsáss meg! (elmegy)

Márfa Eljött tehát az idő, hogy tűz és láng közepett vegyük át az örök dicsőség koszorúját! (A színre Andrej Hovanszkij rohan be, zaklatott lelkiállapotban).

An. Hov. (Márfához) Itt vagy, gonosz néember! Itt vagy, kígyó! Hol az én Emmám, hová rejtetted? Add nekem Emmát! Hol van?

Márfa (rendíthetetlen nyugalommal) Emma immár messze jár a reiterekkel. Isten megsegíti és hamarosan hazájában lesz. Megölelheti vőlegényét, akit te elűztél Moszkvából.

An. Hov. A vőlegényét! Hazudsz, kígyó! Nem hiszek neked! Összehívom a sztreleceimet, meg a moszkvai népet, és téged, árulót, kivégeznek.

Márfa Kivégeznek? Úgy látszik, nem sejtetted meg, hercegem, mit készít neked a sors. Elmondom én neked, köntörfalazás és hízelgés nélkül...

An. Hov. Emmát, Emmát add nekem!

Márfa Büszke atyád-urad árulók áldozata, vétkes holtteste temetetlenül hever. Csak a szél járkál fölötte, csak az éhes állatok kerülgetik. Téged pedig egész Moszkvában halálra keresnek.

An. Hov. Nem hiszek neked! Megátkozlak! A sötét lelkek hatalmával elvarázsoltad a szívemet, tönkretetted az életemet! Boszorkánysággal vádolk meg, a sztrelecek pedig eretnekséggel, nyilvánosan leszel megégetve.

Márfa Hívd hát a sztreleceidet!

An. Hov. Hívjam?

Márfa Hívd! (Andrej kürtjébe fúj, de csak egy tompa harang-kondulás a válasz).

An. Hov. (rémülten) Mi ez?

Márfa Csak kürtölj még! (Ismét kürtöl, de most is csak a harang válaszol. Most már folyamatosan kong tovább a harang. Hangjaira különös menet vonul be a színre. Középen sztrelecek mennek, fatönköket és bárdokat - láthatóan saját lefejezésük kellékeit - cipelve. Péter fegyveres katonái kísérik őket.)

An. Hov. Istenem-uram! Minden elveszett! Márfa, ments meg engem!

Márfa Miért nem hívod hát a sztreleceket?

An. Hov. Ments meg engem!

Márfa Na jól van, hercegem, elrejtlek egy megbízható helyen. Menjünk. Légy nyugodt, gyere bátrabban! (elsietnek; a sztrelecek közben megállnak, leteszik a fatököket, rájuk helyezik a bárdokat).

A sztrelecek asszonyai Ne kegyelmezz nekik, öld meg az átkozott istentelen, gonosz ellenségeket!

Sztrelecek Istenünk, légy irgalmas, ne kérd számon rajtunk bűneinket!

Asszonyok Ne kegyelmezz nekik, cár atyánk!

Sztrelecek Mindenható Istenünk, irgalmazz bűnös lelkeinknek!

(Katonainduló harsan, trombitások kíséretében az ifjú Sztresnyev, a cár hírnöke érkezik, Nyomukban további csapatok. A sztrelecek a fatökökre hajtják fejüket.)

Hírnök Sztrelecek! Uralkodóitok, Iván és Péter kegyelmet adnak nektek! Menjete házaikba, és imádkozzatok Istenhez uralkodóitok egészségéért! Szóljatok trombiták! (a cári katonaság az induló hangjaira a Kremlbe vonul).

V. felvonás

Hovanscsina. Fenyőerdő, a háttérben kápolna (Operaház, 1955. október 30.
Rendező: Oláh Gusztáv, Kenessey Ferenc)

A színen az óhitűek kolostora körüli fenyőerdő. Holdvilágos éj van.

Doszifej Itt, e szent helyen hirdetem meg a világnak megmentése titkát. Mennyi bánatot, mennyi tépelődést okozott a kétely szelleme; aggodalmat a testvérekért, a bűnös lelkek sorsáért, éjjel és nappal. De nem remegett meg a szívem. Teljék hát be a Mennyei Atya akarata! Elérkezett az idő, és bánatom helyett fölragyog dicsőségetek koszorúja. A földi életet és gyönyöreit megtagadtátok a halhatatlan, örök dicsőség kedvéért. Erősítsétek meg szíveiteket! Testvéreim, imátok megszilárdít benneteket, hogy odaállhassatok az erős Isten színe elé! Igazságos Istenünk! Erősítsd meg fogadalmunkat, hogy ne ítéletként, de szent megújulásként fogadjuk beteljesedését, áldott Atyánk.
Testvéreim! Hallgassatok a kinyilatkoztatás hangjára a szentséges Teremtő, az erős Isten nevében!

Szerzetesek (a sötétből) Atyánk, fény őrzője, Isten mindörökké látja szíveinket!

Doszifej Ámen. Nővéreim! Őrzitek-e a nagy fogadalmat a szentséges Teremtő, az erős Isten nevében?

Apácák (a sötétből) Nem félünk, Atyánk! Fogadalmunk Isten előtt szent és megingathatatlan.

Doszifej Ámen. Öltsetek fehér ruhát, gyűjtsátok meg Isten gyertyáit és mutassuk be áldozatunkat az Úr dicsőségére!

Szerzetesek, apácák (szövegük az eddigénél is régiesebb, szinte ószláv) Fölkelt az emberi nem ellensége, e világ fejedelme. Szörnyűek az Antikrisztus ármánykodásai! Határtalan az ő gonoszsága! Közeleg a halál, mentsük meg magunkat! Közeleg az ellenség, erősítsük meg magunkat! (Az erdőből előjőve a kolostorépületbe vonulnak) A szent tűz és láng fehérit meg minket az Úr, az örökkévaló Teremtő dicsőségére! Dicsőség néked, Istenünk, adj erőt bűnös rabjaidnak!

Márfa Elszánták hát magukat. Istenem, nem titkolom bánatomat: máig gyötri lelkemet az ő árulása. Bűnös az én szívem, hallgass meg engem! Meg akarom menteni a becsületét és nem riaszt vissza ettől semmilyen félelem. Bocsáss meg nekem szereteted erejével, Uram!

An.Hov. (a sötétben) Hol van az én szabadságom? Hol van az én gyönyörűségem? Apámnál? Vagy édes szülőanyámnál? Mit kezdjek most a szabadságommal, a gyönyörűségemmel? (kilép a színre) Emma!

Márfa Kedvesem! Emlékezz, emlékezz a szerelem fénylő pillanatára. Sok különös álmot láttam azóta. Azt álmodtam: hűtlen lettél hozzám. Azt álmodtam: komor gondolatok jöttek...

An. Hov Márfa!

Márfa Nyugodj meg, hercegem! Nem hagylak el, veled együtt, téged szeretve égek el. Te pedig hallgassd csak: Forró éjszaka volt, melyen a szerelmedről, a boldogságunkról suttogtál. Fekete felleg borította be szerelmemet, jeges hideg dermedtette meg eskümet. Halálod órája érkezett, kedvesem, átölellek utoljára, halleluja!

Doszifej (a távoli katonai trombitaszóra figyel) Az ítélet harsonái! Eljött az idő, hogy tűz és láng közt vegyük át az örök dicsőség koszorúit!

Szerzetesek Istenünk, jöjj el a te dicsőségedben!

Doszifej Testvéreim, álljunk elő, az igazság és szeretet Istenének nevében, és lássuk meg a Világosságot. Pusztuljanak a test pokoli gyarlóságai az igazság és a szeretet elől!

Szerzetesek Az én Uram, védelmezőm és pártfogóm legeltet engem. Megvallom az igazság Istenét. Senki nem veheti el őt tőlem. (itt szakad meg a kézirat)

A szerző a Pécsi Művészeti Gimnázium és Szakközépiskola tanára

A megtekintésre fentebb ajánlott YouTube felvételek a NETEN található adatai:

Хованщина

Opéra posthume en 5 actes de Modeste Moussorgski, composé en 1872-1880 :
- créé à Saint-Pétersbourg, dans une orchestration de Rimski-Korsakov, le 21 février 1886
- orchestré par Chostakovitch en 1959

Ici: version de Chostakovitch + chœur final de Stravinski (1913)
Livret en russe : Moussorgski, d'après l'épisode historique de la révolte de Moscou en 1682
ST : english

Direction musicale : Claudio Abbado
Orchestre de l'Opéra de Vienne
Mise en scène (1989) : Alfred Kirchner
Chorégraphie : Bernd R. Bienert
Réalisation à l'Opéra de Vienne (1989) : Brian Large

Ivan Khovansky, prince, chef des streltsy : Nicolai Ghiurov (basse)
Andreï Khovansky, son fils : Vladimir Atlantov (ténor)
Vassili Golitsine, prince : Yuri Maruzin (ténor)
Fiodor Shaklovity, boyard : Anatoly Kocherga (baryton-basse)
Dosifey, chef des schismatiques (vieux-croyants) : Paata Burchuladze (basse)
Marfa, une schismatique : Ludmila Semtschuk (mezzo-soprano)
Susanna, une schismatique : Brigitte Poschner-Klebel (soprano)
Un scribe : Heinz Zednik (ténor)
Emma, jeune Allemande : Joanna Borowska (soprano)
Varsonofiev, serviteur de Golitsine : Peter Köves (basse)
Kouzka, strelets : Wilfried Gahmlich (ténor)
Strechnev, boyard : Timothy Breese (ténor)

Streltsy, schismatiques, servantes et esclaves perses d'Ivan Khovansky, soldats, peuple :
Chœurs de l'Opéra de Vienne, etc. (dir. : Helmut Froschauer - Karl Kamper)

Khovanshchina Musorgsky (Shostakovich)
E. Svetlanov Bolshoi
Mark Reizen
Maya Plisetskaya ([1:35:00](#))
Aleksej Krivchenya
Anton Grigoryev
Director Vera Stroeve
Shostakovich orchestration

